

K A N O N
FOR
DESIGN OG KUNSTHÅNDVÆRK

Gunnar Aagaard Andersen
Skumstolen

Skumstolen – Portræt af min mors chesterfield, Gunnar Aagaard Andersen, opskummet polymer, 1964, Kunstindustrimuseet, foto: Pernille Klemp. Gunnar Aagaard Andersen/COPY-DAN Billedkunst. (Designkanonbogen)

Skumstolen – Portræt af min mors chesterfield, Gunnar Aagaard Andersen, opskummet polymer, 1964. Foto: Brahl foto.
Gunnar Aagaard skaber i ét materiale og i én proces, uden brug af støbeforme eller nogen form for efterbearbejdelse. Stolen er skabt af materialet uretan. Gunnar Aagaard i værkstedet mens han skaber skumstolen. (Designkanonbogen)

Skumstolen (Portrait of My Mother's Chesterfield), 1964

Gunnar Aagaard Andersen (1919-1982) var arkitekt, billedhugger, maler og designer, en af efterkrigstidens mest eksperimenterende multikunstnere. På Kunstindustrimuseet er han repræsenteret med møbler, tapeter, tekstiler og grafisk design og sidst, men ikke mindst, hans grænseoverskridende brune skumstol fra 1964. Denne bløde, "flydende" anti-stol har hverken stel eller polstring. Den er både et møbel og et kunstværk og befinder sig derfor i zonen mellem design og kunst. Den er da også udstillet som kunstværk på Museum of Modern Art i New York og som et stykke grænseoverskridende design på Kunstindustrimuseet i København.

Skumstolen i ét materiale, i én proces, i én form

Gunnar Aagaard Andersen skabte skumstolen i ét materiale og i én proces, uden brug af støbeforme eller nogen form for efterbearbejdelse. Stolen er udført af stoffet polyurethan, der i pulverform blandes med freon og vand. Blandingen skummer op til en elastisk masse, et flødeskumsagtigt stof. Dette stof er egentlig elfenbensfarvet, men Aagaard Andersen valgte at indfarve det i en brun farve. Han hældte det ud i 12 lag, så hvert lag nåede at størkne, inden det næste kom til. Herved opnåede han en stabil struktur og en udvendig "hud" i form af en størknet skal. Stolen blev skabt "i én sammenhængende proces, i ét materiale og i én sammenhængende form" – et statement, som går igen i mange af modernismens møbeleksperimenter.

Det bløde og flydende er skræmmende

Stolen er et blødt "flydende" værk/møbel uden klare grænser. Blødhed har altid været en del af de traditionelle lænestols-udtryk i form af op-polstring, men at lade det bløde være en del af stolens konstruktion var meget grænseoverskridende dengang som nu. Den franske filosof Georges Bataille (1897-1962) påpeger det grundlæggende uhyggelige i at stå over for en struktur, der ikke er fast, men flydende. Det flydende peger på det, der endnu er uformet og kaotisk. Derfor peger værket/stolen også på selve den skabende proces, hvor tingene er ved at blive til og endnu ikke har antaget en fast og fuldstændig form. Stolen er et radikalt og modigt værk, der stiller spørgsmål til forholdet mellem stof og form, kontrol og tilfældighed, proces og fuldendelse.

Ray og Charles Eames testmodel, skalstol i ét stykke, med hul og slids i ryggen, 1945.

"Myren" af Arne Jacobsen, 1952, Kunstindustrimuseet, foto: Pernille Klemp. (De industrielle ikoner) Myren er en stol hvor sæde og ryg består af ét stykke formspændt krydsfinér. For at få skabt en stabil og holdbar form, lavede Jacobsen to lag af tekstil ind mellem de 9 finérlag.

Den ubrudte form i en designhistorisk kontekst

Skumstolen kan ses i sammenhæng med ønsket om at skabe møbler i en ubrudt form i ét materiale. Ægteparret Ray (1912-1988) og Charles Eames (1907-1978) søgte at skabe enkle, solide og funktionelle hverdagsstole i en ubrudt form. De udførte en række såkaldte skalstole med sæde og ryg i ét stykke krydsfinér, men blev nødt til at skære en slids og et hul for at skallen kunne få den ønskede fleksibilitet og holdbarhed. Den ubrudte form lykkedes altså ikke i krydsfinér, men i 1948 skabte de en skalstol med helt ubrudt sæde og ryg i glasfiber. I 1952 udviklede Arne Jacobsen stolen "Myren", hvor sæde og ryg er skabt af ét sammenhængende stykke lamineret træ. Dog har denne stol – ligesom Eames' stole – ben i et andet materiale, nemlig stål.

Dansk designs enfant terrible, Verner Panton (1926-1998), gik videre med idéen om den sammenhængende, ubrudte form i sin plaststol, "Panton-stolen" fra 1960, som virkelig danner en ubrudt form, der indbefatter ryg, sæde og "ben". Denne stol er også blevet et design-ikon. Skumstolen kan således ses som et radikalt, vanvittigt og humoristisk bud på en sammenhængende, ubrudt form, skabt i én proces.

Inspirationen fra popkunst og popdesign

Gunnar Aagaard Andersen var også påvirket af den del af designscenen i 1960'erne, der formede sig som et opgør med efterkrigstidens modernisme, der havde fået et puritansk og ortodokst formsprog. Der opstod en modvilje mod idealerne om renhed, enkelhed, og at form skal følge funktion. Med den amerikanske arkitekt og designer Robert Venturis (f. 1925) humoristiske omskrivning af arkitekten Ludwig Mies van der Rohe (1886-1969) sentens "less is more" til "less is a bore" begyndte en ny generation af designere at arbejde med plast, spraglede farver og mønstre, kitsch og let aflæselige symboler.

Plast og kunststoffer er nye revolutionerende materialer

Tidens nye materialer var plast og andre syntetiske stoffer, der egner sig til masseproduktion. Kulturteoretikeren Roland Barthes (1915-1980) kalder plast og skumstoffer for magiske materialer, fordi de kan antage enhver form: "*Det er mere end substans, det er selve idéen om sin egen uendelige forvandling.*" (*Mytologier*, 1969).

De nye produkter henviste til den industrielle masseproduktion og nedtonede sporene af "håndens arbejde", hvilket tydeligt ses i de sidde-møbler i plast og skummateriale, som Verner Panton og Nanna Ditzel (1923-2005) introducerede i Danmark. Det er også denne nye strømning, som Aagaard Andersen's møbel har visse berøringsflader med. Men han var i lige så høj grad inspireret af tendenser indenfor billedkunsten, heriblandt popkunstnere som amerikaneren Claes Oldenburg (f. 1929) og den danske Susanne Ussing (1940-1998), der også arbejdede med polyurethanskum. De skummede det ind i poser og forme, der derved fik fascinerende, delvist uforudsigelige og bløde former. De var interesserede i konsumsamfundets banale materialer og billedkultur og i at omforme disse ting til kunstobjekter, der ofte var bløde, forstørrede, volu-

minøse genstande, der på én gang spejlede, men også forvrængede maskulturens former. Det gav disse værker en fascinerende mangetydighed, en mangetydighed der også er til stede i Aagaard Andersens værker.

Skumstolen set i billedkunstnerisk kontekst

Inspirationen fra Jackson Pollock

Gunnar Aagaard Andersen var som kunstner stærkt internationalt orienteret. Han var optaget af to meget forskellige kunstretninger, nemlig den abstrakte ekspressionisme og minimalismen. Den abstrakte ekspressionisme med den amerikanske maler Jackson Pollock (1912-1956) som en af hovedfigurerne, var optaget af "action painting", en proces, hvor kunstneren går direkte til skabelsen af værket uden først at have skitseret billedkomposition, form mm. Pollock gik direkte til sagen og skabte sine værker gennem én kunstnerisk proces, hvor det var sporene efter kroppens spontane bevægelser hen over billedfladen, der skabte billedet. Jackson Pollock dansede rundt omkring sine store lærreder, der lå på gulvet, og rørte ikke med penslen direkte på lærredet, men lod malingen dryppe eller hældte den ned på det i slyngede bevægelser.

Aagaard Andersen skabte også skumstolen gennem én kunstnerisk proces, men med et materiale, der var sejt og besværligt at arbejde med. Derfor blev hans dans med materialet ikke fri, ubunden og poetisk som Pollocks, men en mere djærv, sejtrækkende "træskodans" med en god portion humoristisk overskud.

Jackson Pollock "Lavender Mist Number I, 1950. Olie og aluminiums farve på lærred. 86_ X119 ins. National Gallery of Art, Washington DC, Ailsa Mellon Bruce Fund, fra bogen "THE SHOCK OG THE NEW" af Robert Hughes, Thames and Hudson, 1980.

Gunnar Aagaard Andersen og minimalismen

Aagaard Andersen var også inspireret af minimalismen. Hos minimalister som Donald Judd (1928-1994) og Sol LeWitt (f. 1928) arbejdes der med industrielle materialer og produktionsformer, og herved bliver værkerne upersonlige. Det er værker, der er "tomme" strukturer uden et traditionelt meningsindhold. Aagaard Andersens stol er ligeledes skabt i et industrielt materiale og i en åben struktur, men mangler med fuldt overlæg den perfektion, stramhed og renhed, der er en del af det minimalistiske udtryk.

Sol Lewitt "Three Cubes" (Tre Kuber (vinkel)), Stål, bemalt, 160 x 304 x 304, 1969, Louisiana (Fra bogen Louisiana 40 år, samlingen i dag)

Gunnar Aagaard Andersens betydning for eftertiden

Gunnar Aagaard Andersens skumstol var en stærk provokation i det danske arkitekt- og designmiljø. Den gik mod alle idealer for god formgivning ved at være grotesk, voluminøs, skabt af et "uægte" materiale og særdeles uæstetisk set ud fra det modernistiske smagsparadigme; endvidere var den uegnet til masseproduktion. Den var et stykke anti-design, der fik et internationalt gennembrud. Stolens humor, vildskab og radikalitet har inspireret dele af den yngre designscene til at slå sig løs og kaste sig ud i grænseoverskridende projekter.